

amelyet azonban a *színig teljes* szerkezet lassankint kiszorított. Ez az utóbbi lativusi szerkezet is bizonyosan ősrégi (olyan kapcsolatokban, mint: *tetőtől talpig; szakáll a földig ért*, alig is lehetne mást, mint lativust használni); az ablativusi szerkezet elavulását elősegítette az a körülmény, hogy a fgr. nyelvekkel érintkező idg. nyelvek is lativusszal fejezik ki ezt a határozói viszonyt.

Természetesen addig, míg több adat, különösen régi adatok nem állanak rendelkezésünkre, a kérdés nem dönthető el véglegesen. De annyit kétségtelenül tisztáztak már az itt ismertetett adatok, hogy a m. *színül teljes* kapcsolatban eredeti, honnan? kérdésre felelő ablativusi határozóval van dolgunk, és hogy ennek a használatnak a rokon nyelvekben is észlelhető jellemző szemlélet az alapja.

Fokos Dávid.

(*Deutscher Auszug.*) In der älteren Literatur heisst es neben dem auch heute gebräuchlichen *színig teljes* 'bis an den Rand, bis zum Rande voll' häufig auch *színül teljes* mit dem Ablativsuffix, also wörtlich: 'vom Rande an voll'. Diesem Gebrauch, welcher sich auch in einigen finnisch-ugrischen, aber ebenso in anderen Sprachen nachweisen lässt, liegt eine alte, ursprüngliche Anschauungsweise zugrunde, die nämlich, welche feststellt, *von wo an* der betreffende Gegenstand von oben betrachtet mit etwas anderem in Berührung steht; die andere, natürlich auch alte, lative Konstruktion hingegen macht anschaulich, *bis wohin* sich diese fremde Einwirkung, von unten betrachtet, aufwärts erstreckt.

Nagykőrösi tájszótár

IV.

Csajkos. — 1. Csatakos (l. azt). 2. Becsmérlő jelző, rossz-lábú, csámpás emberekre. „Nem mönnék én olyan idétlen *csajkos* embörhő, ha a dárius kinese mind az üvé vóna is“.

Csajla. — A *csuli*-val teljesen azonos jelentésű és használatú szó.

Csajok. — A reggeli harmat, mikor a ruhára tapad csajkóvá, a ruhám meg csajkossá válik. Míg a fűszálon csillog, addig harmat, de a nadrágomon már csajok.

Csajva. — A nagy család becsmérlő, lenéző megjelölése. „Ide gyüttl lakni akkora *csajvává*, hogy alig férnek a tanya körü“.

Csámborog. — Kódorog, kószál, cél nélkül jár-ke, csa-

varog. „Egész délelőtt a vásárba *csámborgott*, pedig semmi dőga se vót neki“.

Csanak. — Bádog edény, melyet már kimustráltak eredeti rendeltetési köréből és korpát merigetni, moslékot rakni, csirkeitatónak használnak. Gondolom, hogy eredetileg a katonai csajkákat hívták így. „Vigyé mán égy *csanak* vizet a kis-csirkéknek, mert úgy sipákónak, hogy kin hágatni“.

Csárog. — Feleslegesen beszél, értelmetlenül, alap nélkül jártatja a száját.

Csatak. — Ezt kizárólag nagy eső utáni vízesésre alkalmazva használják. Amikor az eső nem cseppekben maradt meg a növényen, hanem azok teljesen át vannak ázva. 1. „Hajnaba gyűttem át a kistanyáru, osz biz égy kicsit *csajkos* lőtt a subám ajja“. 2. „Akkó röggere nagy eső esött, ugyhogy én nem kívántam abba a nagy *csahozba* elinduni“. 3. „Az erdön gyűttünk kö-rösztű, de még a ló füle is csupa *csatak* lőtt“.

Csatrang. — Olyan asszony, lány, vagy gyerek (felnőtt férfira mondani sohasem hallottam), aki sokat szeret hazulról szórakozásképen elmenni (csatangolni). „Olyan az éppen, mint az anyya, egész nap mindig *csatragóni* jár“, „Azt a *csatragot* vötte é, pedig az sohsé fogy ki a möhetnékbü“.

Csattogó. — A szikes kaszáló dúdvanövénye. Valamilyen kákaféle háromszögű éles növény, amelyik akkor szaporodik el, ha a víz miatt a fű kipusztul. „Az idén nagyon rossz termésünk vót, csupa *csattogót* kaszáltunk“.

Csédrók. — Hülye, tökéletlen, hóbortos. „Az az égy kölke van neki, az is olyan *csédrók*, mint az apja“.

Csellőng. — Itt-ott van, ritkán található. „Későn mõntem a vásárba, amikó mán alig *csellőngött* valaki“. „Bizony rossz termésünk lössz az idén, alig *csellőng* égy pár virág a fákon“.

Csempre. — Az az edény, melynek széléből egy darab le van törve, de azért használati értéke megvan. Épen jelentésénél fogva természetes, hogy cserép és porcellán edény szokott csempre lenni. „Nincs annak ögyebe égy pár rossz *csempre* bögréné“.

Cserjegős. — Keményebb természetű, agyagos és kissé szikes hajlamú szántóföld jelzője.

Cservenyigé, csercsap. — Az egy évnél idősebb szőlővenyigé, monyas venyige. Ez termi a szőlőt.

Csiba, csiba-te. — A kutya elküldésére használt vezényszó. Legkevésbé szigorú elküldési szándékot fejezi ki a „kutyka te“, ennél már határozottabb a „csiba te“, még szigorúbb, amit

már egyidejűleg a testi fenyíték is rendesen követ a „takarocete”.

Csikar. — Karmol körömmel. „Úgy mögesikart, hogy ki-vérőzte a képemet”.

Csikász. — Valakitől valami nem nagyon értékes tárgyat nem teljesen tisztességes úton megszerezni. Bizonyos csalafintaságot, ravaszságot használ fel a megszerzésére. Azonban nem jelent a cselekedet erkölcsi megbélyegzést, nem becstelenség. „Addig-addig dörgölődött az ángyáhó, hogy a végén mégis csak *ecsikászt* a rokonok elő a nagy rézüstöt”.

Csikó. — Szőlőkötözéskor, a kötöző után a bekötésből ki-maradt venyige, amelyet elfelejtettek összekötni.

Csilling-csáng. — Apró, hitvány termés. „Hát bizom' elég gyöngye szüretünk vót, mer ami vót, az is csak olyan *csilling-csáng*”.

Csimaz. — Poloska.

Csimbók. — A jószágon fürtökbe összeragadt szőresomó. Amikor a kutya szőre pld. a sártól és piszoktól csomókba össze-ragad, hogy valósággal koloncként lógnak rajta. Csak hosszú-szőrű állatnál van. A csimbók, ha szárazak, futás vagy moz-dulás közben összeverődve zörögnek.

Csip-csupp. — Apró, hitvány, jelentéktelen, értéktelen. „Nem ér a neköm sémmi, ha így *csip-csuppozva* fizetöd mög a pénzöm, mer így nem vöszöm sémmi hasznát, úgy éveszelődik, hogy észre sé vöszöm”.

Csipogó. — Gyerek, apró nép. Lenéző ízzel használt meg-jelölés. „Akkora temetést röndözött a, hogy még a *csipogójának* is gyászruhát vött”.

Csiszlik. — A csizmadiának és a cipésznek félig gúnyos, de inkább lenéző jelentőségű neve. „Ezé ugyan kár vót annyira rázni a rongyot, hogy a végén egy sémmitlen *csiszlikhő* mönt”.

Csobolyó. — Kint a mezőn használt fából készült vízedény, ott használják, ahol a korsó kicsi volna. Használják bornak is, de hasonlóképen csak kint tanyai munka alkalmával, illetve akkor, amikor a tanyától távol tartózkodnak.

Csócsál. — Valamit összerág a nélkül, hogy megenné, öss-zedurkálja az ennivalót, vagy amikor nem tud valaki rágni, mert nincs foga. „Nem igön van annak mán foga, csak össze-csócsálja az ennivalót”.

Csomiszló. — A gyümölcscefre, valamint a szőlő és főtt krumpli letöréséhez használt fafurkó.

Csomó. — 1. Gabonakereszt. 2. Nagyobb tömegnek megjelölése. „Egész *csomó* embör ácsorgott a piacon“. 3. A fában található csomó.

Csomóba áll az orra. — Meg van sértődve valami miatt és ez meglátszik viselkedésén. Durcás. „Ugyan mé szótá neki, egész nap *csomóba* áll az óra végötte“.

Csór. — A csikásznál valamivel súlyosabb természetű illegitim cselekedet. Határozottan lopást jelent, de vagy a tárgy értéktelensége, vagy a felek egymáshoz való viszonya enyhíti *csórássá* a lopást. „*Êcsorta* az apjának a tajtékpipáját, oszt avvá feszeltöött“.

Csoszka. — A rendőrnek a neve, melyben bizonyos lenézés van.

Csők — Keresztelő alkalmával rendezett családi ünnep.

Csöndörít. — Kanyarít, csavarít, üt. Főleg használják, amikor a hosszú ostorral csapnak. „Nem értünk haza idejire, pedig az uram jó a lovak füle közzé *csöndörített*“.

Csöpörít. — Takarít, spórol, kuporgat, takarékoskodik. Azonban az esetben használják, amikor szegényvagyoni ember kis jövedeleméből is tud félre tenni. A csöpörítőtől sosem lesz gazdag ember, mint esetleg a takarékosból, olyan kicsi az, amit meg tud takarítani. „A müt hétön vött égy házaeskát, aminek az árát a szolgálatábú *csöpörítette*“.

Csuhé. — Kis értékű szénaféle, mely vizes talajon terem, jobban káka, vagy nádféle.

Csuli. — Kajla, lógós. Csuli a kalap, amikor a széle kimegy formájából és ernyedten lóg. Csuli az a disznó, amelyiknek a füle lógós.

Csuma. — A gyümölcsnek a szára. „Vigyázva szöggyétök azt a szívat, hogy lé né szakadjon a *csumája*“.

Csurgás. — Rakodáskor az asztag rakásánál és a hordásnál kihullott és összegyűjtött gabona, mely mindig szebb, mint az átlag, mivel legelőször a legérettebb szemek hullanak el. Ezt szokták legelőször megőrletni és ebből esznek először kenyeret az új termésből.

(Folytatjuk).

Kiss László.